SITRA

Lausunto
12.12.2024

Julkinen

Sitra / Ohjelmat

Asia: K 16/2024 vp

Valtioneuvoston ilmastovuosikertomus 2024

Sitra on tulevaisuustalo, joka auttaa Suomea uudistumaan. Sitra edistää Suomen hyvinvointia ja vauhdittaa talouden kasvua luonnon kantokyvyn rajoissa. Sitra tukee yhteiskuntaa tulevaisuusajattelussa ja ennakointikyvykkyyden kasvattamisessa.

Sitra kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston ilmastovuosikertomuksesta.

Keskeiset huomiot

- Ilmaston kuumeneminen ja luontokato vaikuttavat suomalaisten hyvinvointiin, talouteen ja luontoon. Ilmasto- ja luontotoimet ovat investointi Suomen tulevaisuuteen.
- Ilmasto- ja energiastrategia, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma (KAISU) sekä maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma (MISU) tulisi päivittää viipymättä.
- Maankäyttösektorille tarvitaan merkittäviä lisätoimia. Niiden suunnittelua ja ennakoitavuutta tukisi sektorille asetetut riittävästi mitoitetut tavoitteet.
- On tärkeää suunnitella toimia niin, että sekä ilmasto- että luontotavoitteet saavutetaan yhtä aikaa ja mahdollisimman kustannustehokkaasti.
- Ilmaston kuumenemiseen sopeutumisessa olisi hyvä käyttää mallinnukseen perustuvien vaikutusarvioiden lisäksi ennakointityökaluja, jotta myös epätodennäköisiin, mutta vaikutuksiltaan merkittäviin ilmiöihin ja kehityskulkuihin pystytään varautumaan.

1 Johdanto

Suomi tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä. Kustannustehokkaat toimet edellyttävät, että poliittisilla päättäjillä ja muilla yhteiskunnan toimijoilla on käytössään tuorein tieto päätöksenteon tueksi. Siksi ilmasto- ja energiastrategia, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma ja maakäyttösektorin ilmastosuunnitelma tulisi päivittää viipymättä. Kuten ilmastovuosikertomuksessa todetaan, ilman lisätoimia Suomi ei ole saavuttamassa asettamaansa tavoitetta olla hiilineutraali vuonna 2035.

2 Maankäyttösektori tarvitsee tavoitteita ja monihyötyisiä lisätoimia

Kuten ilmastovuosikertomus toteaa, on todennäköistä, ettei Suomi saavuta EU:n LULUCF-asetuksen mukaisia velvoitteita eikä kansallista hiilineutraaliustavoitetta ilman maankäyttösektorin merkittäviä lisätoimia. Tämän vuoksi suurin lisätoimien tarve on maankäyttösektorilla.

Mikäli LULUCF-sektorin tavoitetta ei saavuteta, vaje on katettava taakanjakosektorilla ja ostamalla ylimääräisiä yksiköitä muista jäsenmaista. Ylimääräisten yksiköiden

saatavuudesta ei kuitenkaan ole varmuutta, ja taakanjakosektorilla on haasteita saavuttaa omakin velvoitteensa.

Maankäyttösektorille ei toistaiseksi ole osoitettu EU-velvoitteet ja hiilineutraaliustavoitteen mahdollistavia omia tavoitteita, vaan näiden saavuttamisessa on aiemmissa suunnitelmissa valtaosin nojattu nykytoimien puitteissa arvioituun kehitykseen, joka ei ole toteutunut. Myös päästökuiluun nähden mittakaavaltaan vaatimattomat maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa (MISU) esitetyt lisätoimet ovat jääneet suurelta osin toimeenpanematta, koska toimille ei ole osoitettu riittävästi rahoitusta, kuten ilmastovuosikertomuksessa todetaan.

Maankäyttösektorin toimien suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta edistäisi sektorille, ja metsille sen keskeisenä osana, asetetut selkeät ja riittävästi mitoitetut tavoitteet (esim. Sitra 2021, pdf). Kustannusvaikuttavuuden ja ympäristöhaasteiden kokonaisvaltaisen ratkaisun näkökulmasta sektorilla kannattaa edistää toimia, jotka ovat monihyötyisiä eli auttavat vahvistamaan myös metsä-, maatalous- ja vesistöluontoa sekä tukevat sektorin resilienssin vahvistamista ilmastonmuutoksen edetessä.

Sitralla on parhaillaan käynnissä hanke, jossa on tunnistettu toimia, joilla voidaan yhtä aikaa saavuttaa Suomen metsiin liittyvät luonto- ja ilmastotavoitteet. Hanke osoittaa, että välttämättömät metsäluontoa ja vesistöjä turvaavat toimet ovat merkittäväksi avuksi myös ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Seuraavaksi hankkeessa arvioidaan toimien vaikutukset metsien ekosysteemipalveluihin ja sitä kautta taloudelliset vaikutukset. Hanke valmistuu vuonna 2025.

3 Ilmastonmuutosta ja luontokatoa on ratkottava yhtä aikaa

Tänä vuonna ilmastovuosikertomuksessa on mukana teemaosio ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuus. On perusteltua, että ilmastonmuutos ja luontokato on nostettu esiin yhteen kietoutuneina haasteina. Kuten kansainväliset tiedepaneelit IPCC ja IPBES ovat todenneet: jos pyrimme ratkaisemaan ilmastokriisiä ja luontokatoa erikseen, epäonnistumme molemmissa.

Luonnon monimuotoisuutta vahvistavat toimet auttavat usein hillitsemään ilmaston kuumenemista. Kuten ilmastovuosikertomus toteaa, luonnon monimuotoisuus tukee myös ilmaston säätelyä, veden puhdistumista, tulvasuojelua ja torjuu eroosiota. Luonnon monimuotoisuus myös kasvattaa metsien resilienssiä ja maataloudessa luonnon monimuotoisuus voi auttaa viljelijää suojelemaan kasveja tuholaisilta ja taudeilta. Niin sanotuilla luontopohjaisilla ratkaisuilla on mahdollista säästää merkittävästi julkista rahaa ja luoda uutta kasvua uusien innovaatioiden ympärille muun muassa rakennetussa ympäristössä tai terveysalalla. Luontopohjaisten ratkaisuiden potentiaalin systemaattinen hahmottaminen ja hyödyntäminen on Suomessa vielä alkutekijöissään. Luontopääoman tilinpito tekisi näkyväksi luonnon tarjoamat palvelut ja niiden arvon myös rahassa mitattuna ja tukisi päätöksentekoa. Olisi myös hyödyllistä suunnitella ilmasto-, sopeutumis- ja luontotoimia entistä vahvemmin yhdessä, eikä erillään omissa prosesseissaan. Joissain tapauksissa välttämättömät ilmastotoimet aiheuttavat luonnolle paikallista haittaa, kuten uusiutuvan energian rakentamisessa. On löydettävä keinoja ohjata uusiutuvan energian rakentamista vähemmän luontohaittoja aiheuttaviin sijainteihin. Osa ratkaisua voisi olla velvoite ekologisesta kompensaatiosta, joka kannustaa vähentämään luontohaittaa ja hyvittää jäljelle jääneen haitan.

4 Kiertotalous ratkoo ympäristökriisien juurisyytä

Ilmastovuosikertomus tunnistaa, että kiertotaloudella on merkittävä rooli hiilineutraaliuden saavuttamisessa vuoteen 2035 mennessä, sillä se mahdollistaa materiaalivirtojen tehokkaamman hallinnan ja puhtaan energiasiirtymän. Siirtymällä kohti kiertotaloutta voidaan samalla vähentää ilmastopäästöjä, luonnonvarojen ylikulutusta, luoda uutta liiketoimintaa, työpaikkoja ja vähentää riippuvuutta autoritaarisista maista. Kiertotalouden vauhdittaminen tukee kansantaloutta materiaalitehokkuuden ja korkeamman lisäarvon tuotteiden ja materiaalien kautta.

Niin sanotut kiertotalouden *green dealit* kirittävät organisaatioita ja toimialoja ottamaan käyttöön hiilidioksidipäästöjä ja luonnonvarojen ylikulutusta vähentäviä keinoja ja luomaan uutta liiketoimintaa. Ne 13 organisaatiota, jotka jo tehneet kiertotalouden green deal -sitoumuksen, ovat konkreettinen esimerkki kiertotalouden jalkautumisesta Suomeen.

5 Ennakointityökaluja kannattaa hyödyntää ilmastokriisiin sopeutumisessa

Suomi teki ensimmäisenä Euroopassa ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelman vuonna 2005. Nykyinen suunnitelma hyväksyttiin vuonna 2022 ja se on voimassa vuoteen 2030 asti. Suunnitelma kattaa laajasti eri sektoreita. Suunnitelmassa mainitaan lyhyesti myös keikahduspisteet ja näiden kaltaisiin ilmiöihin olisikin hyödyllistä pureutua paremmin.

Mallinnukseen perustuvien vaikutusarvioiden lisäksi sopeutumiskysymyksissä voidaan hyödyntää ennakointityökaluja. Niiden avulla on mahdollista laajentaa näkökulmia ja päästä kiinni myös vähemmän todennäköisiin mutta vaikutuksiltaan potentiaalisesti merkittäviin kehityskulkuihin. Samalla on mahdollista kytkeä ilmaston kuumenemiseen sopeutuminen osaksi laajempia turvallisuuskysymyksiä, kuten Suomen vesivarojen merkitystä ja kansainvälistä kiinnostavuutta kuivuuden lisääntyessä globaalisti.

Lasse Miettinen, johtaja, Ohjelmat

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
PL 160 (Itämerenkatu 11–13)
00181 Helsinki
p. +358 294 618 991
www.sitra.fi
Y-tunnus: 0202132-3